

УДК 027.7:004.774-044.337

*Ольга Безсмертна,
аспірантка Харківської державної академії культури*

Особливості підготовчого етапу впровадження мобільних технологій в університетських бібліотеках

У статті йдеться про підготовку бібліотек вітчизняних вищих навчальних закладів до впровадження мобільної веб-присутності. Представлено огляд літератури з питань використання мобільних веб-технологій у книгозбірнях. Проведено дослідження аудиторії мобільних користувачів веб-сайта Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету за допомогою інструментів Google Analytics.

Ключові слова: мобільна веб-присутність, бібліотеки ВНЗ, мобільні технології, веб-сайти бібліотек, веб-аналітика.

В умовах стрімкого розгортання глобального комунікаційного простору перед бібліотеками вітчизняних ВНЗ стоїть завдання впровадження у діяльність мобільних технологій обслуговування користувачів. Установи мають визначити методи реалізації інноваційних змін, які підвищать загальносуспільне та науково-освітнє значення навчального закладу.

Спеціалісти "New Media Consortium" (Міжнародне співтовариство експертів у галузі освітніх технологій) у співпраці з фахівцями "Educause Learning Initiative" (Співтовариство інститутів вищої освіти, що досліджують інноваційні технології у навчанні), котрі готують щорічні звіти "The Horizon", прогнозують значне розширення спектра застосування новітніх технологій. Впровадження інновацій потребує від бібліотек швидкої адаптації до змін і відповідного рівня обслуговування сучасних користувачів.

У звіті "The Horizon Report: Higher Education Edition" за 2013 рік зазначено, що планшети — одне із провідних нововведень у сфері вищої освіти. У цих пристроях втілено технологію, що поєднує характеристики ноутбуків та смартфонів і надає можливість постійного підключення до Інтернету. Планшети, які не вимагають миші або клавіатури, мають великі сенсорні екрани, зручні у використанні, візуально привабливі та портативні, є ідеальними інструментами для перегляду контенту, відео, зображень і презентацій. Гаджети стають дедалі популярнішими у сфері вищої освіти, адже дають змогу легко завантажувати додатки та різноманітні навчальні матеріали, перетворюючись на персональний засіб навчання [4, с. 15]. Зважаючи на ці перспективи, для підвищення ефективності послуг та рівня обслуговування читачів потрібно ширше впроваджувати мобільні технології у роботу бібліотек.

У доповіді "The Horizon Report: Higher Education Edition" за 2015 рік наголошено на пріоритеті мобільного контенту та забезпеченні доступу до бібліотечних ресурсів за допомогою мобільних технологій. Зазначено, що до 2020 року 80% дорослого населення матиме персональні планшети або смартфони [5, с. 19]. Таким чином, враховуючи чисельність молоді у ВНЗ, нагальною вимогою сучасності є адаптація бібліотек вищів до умов постійного зростання популярності

мобільних технологій. Автори "The Horizon" рекомендують застосовувати для створення або реорганізації веб-сайта технологію адаптивного веб-дизайну, перевагою якого є використання стилів, які визначають максимальні та мінімальні розміри екрана й автоматично адаптують контент.

Представники компанії мережевих технологій "Cisco System" у 2013 році оголосили, що мобільний Інтернет — це революційна технологія, яка змінить суспільне життя у наступному десятилітті. Вона створює новий ринок для споживачів, витісняючи попередні технології. У публікації також зазначено, що зі швидким поширенням мобільного Інтернету більшість людей, які підключатимуться до мережі вперше, зроблять це за допомогою мобільних пристроїв [1]. За даними іншого дослідження — "Pew Research Center" — майже дві третини опитаних власників смартфонів виходять в Інтернет саме з них [2].

Впровадження технологій мобільного доступу до Інтернету має вагомe значення насамперед для установ, які планують обслуговувати таку аудиторію. Для того, щоб функції бібліотек відповідали вимогам технологічного світу, потрібно бути учасником мобільної революції та планувати релевантні послуги для мобільних користувачів. У багатьох книгозбірнях є веб-сайти, за допомогою яких можна отримати доступ до їхніх ресурсів та сервісів через Інтернет, проте лише поодинокі установи мають адаптовані сайти для мобільних пристроїв.

Переваги мобільної технології полягають у гнучкості доступу до інформації в потрібний момент. У ширшому розумінні, це портативна технологія (із живленням від батареї), яка має функцію бездротового зв'язку (наприклад, мобільні телефони, планшетні комп'ютери і ноутбуки). Але, як і будь-яка технологія, мобільний доступ має позитивні та негативні аспекти. Приміром, нині учені стурбовані тим, що мобільні технології роз'єднують членів суспільства, перемагаючи в системі безпосередньої міжособистісної комунікації. Ще одним недоліком є значна кількість реклами на сайтах, яка заважає сприйняттю інформації.

У грудні 2013 року фахівці "Pew Internet Research Company" оприлюднили доповідь під назвою "Мобільний зв'язок для бібліотек" [3]. Опитування американців у віці від

16 років і старше засвідчило, що 13% респондентів зверталися до бібліотечних ресурсів за допомогою мобільних пристроїв. Найпопулярнішими були такі елементи веб-сайта: режим роботи установи, пошук в електронному каталозі, бронювання книг та подовження терміну їхнього використання, інтернет-посилання до баз даних, а також інформація про заходи та послуги.

Оскільки кількість людей, що послуговуються мобільними технологіями, зростає, усім видам бібліотек, зокрема й ВНЗ, варто розробити стратегію надання послуг цьому сегменту користувачів. За допомогою застосування мобільних пристроїв бібліотекарі можуть поширювати презентації інформаційних продуктів та послуг, проводити навчання аудиторії. Опанування інноваційних технологій обслуговування сприятиме підвищенню іміджу бібліотек у суспільстві, залученню нових користувачів та розширенню можливостей установ.

Потреба адаптації веб-сайтів книгозбірень до мобільних технологій нині особливо актуальна для мережі медичних бібліотек, які мають оперативно задовольняти потреби лікарів та інших медичних фахівців за допомогою мобільних пристроїв та сервісів не лише в приміщеннях бібліотеки, а й поза її межами. Спеціально для працівників цієї галузі кожного року виходить велика кількість нових мобільних додатків. Зауважимо, що Національна медична бібліотека США — найдосвідченіша у створенні мобільних програм і сайтів для користувачів. Вона є постачальником 16 додатків на базі iOS (10), Android (4) і BlackBerry (2), серед яких AIDSinfo HIV/AIDS Glossary (словник термінів ВІЛ/СНІД англійською та іспанською мовою), PubMed Handhelds (багатофункціональний пошук у БД із можливістю збереження результатів), Turning the pages (перегляд рідкісних книг із медицини), REMM (керівництво з радіаційної медицини), LactMed (БД препаратів і біологічно активних додатків, які згубно впливають на грудне вигодовування), Health Hotlines (довідник, що містить інформацію про понад 9 тис. організацій та ресурсів у галузі охорони здоров'я) та ін. Певні сторінки сайта Національної медичної бібліотеки США оптимізовано для мобільних телефонів (PubMed Mobile, MedlinePlus Mobile, Drug Information Portal Mobile, Digital Collections та ін.).

Вкрай важлива розробка стратегії впровадження мобільних послуг у бібліотечне обслуговування, яка передбачає адаптування веб-сайта (з мобільними сервісами), а також створення бібліотечних мобільних додатків. У виборі асортименту послуг для мобільної аудиторії допоможе анкетування користувачів та метод фокус-груп (групова дискусія під керівництвом спеціаліста).

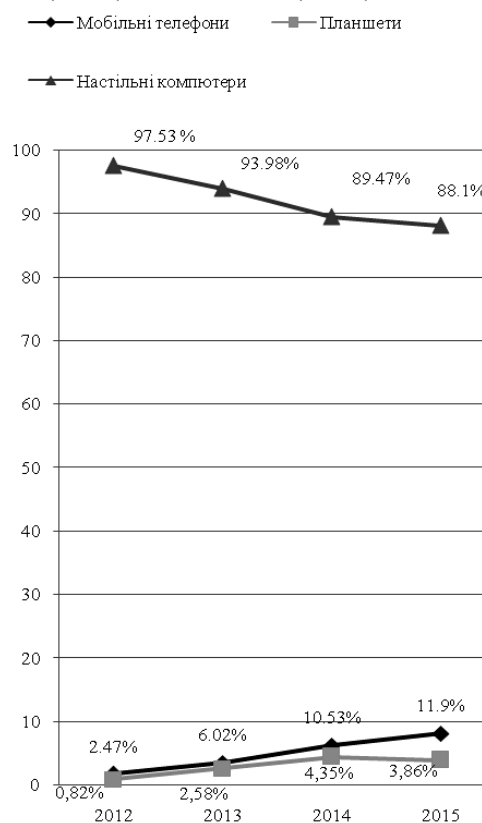
Основні перешкоди для ефективної реалізації мобільних послуг книгозбірень полягають у недостатньому фінансуванні та досвіді для технічної підтримки цих сервісів. Є багато варіантів для створення мобільної веб-присутності бібліотеки. Перший і найважчий крок — комплексне дослідження користувачів та їхніх інформаційних потреб. Кожна бібліотека унікальна у багатьох аспектах, тому для успішної реалізації проекту доцільно розробити веб-сайт, орієнтований на конкретні запити аудиторії.

Інструменти веб-аналітики, зокрема Google Analytics, можуть надати корисну інформацію про те, яка кількість читачів відвідує бібліотечний веб-сайт за допомогою мобільних пристроїв, які типи гаджетів використовують, які сторінки найчастіше переглядають тощо. Це безкоштовний сервіс для створення детальної статистики стосовно відвідувачів ресурсу, він передбачає й окремий розділ для мобільної аудиторії.

Аналіз мобільної статистики веб-сайта Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету

(НБ ХНМУ) дав змогу отримати необхідну інформацію для подальшої розробки стратегії мобільної веб-присутності установи.

За допомогою смартфонів у 2012 р. веб-сайт бібліотеки відвідало 2,47% користувачів, у 2013 — 6,02%, у 2014 — 10,53%, у 2015 — 11,9% (діагр. 1). Відбулося кількісне зростання мобільної аудиторії за період з 16 травня 2012 р. до 31 серпня 2015 р. на 434%. Станом на 2015 р. мобільні користувачі найчастіше відвідують веб-сайт за допомогою телефонів (67,6%), а не планшетів (32,4%).

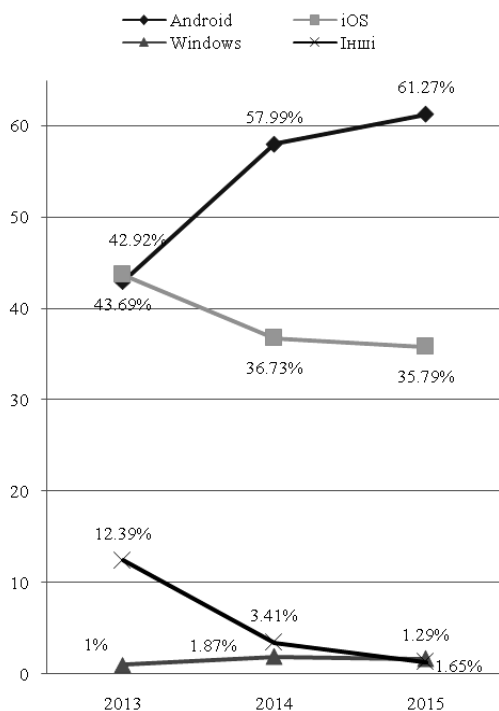
Діагр. 1. Кількість користувачів веб-сайта НБ ХНМУ за типом пристрою

За типом програмного забезпечення найпопулярнішими операційними системами (ОС) смартфонів та планшетів відвідувачів сайта НБ ХНМУ є Android та iOS. Від 2013 р. число читачів з мобільними пристроями на системі Android зросло з 42,9 до 61,3%, а на системі iOS зменшилося — з 43,7 до 35,79% (діагр. 2).

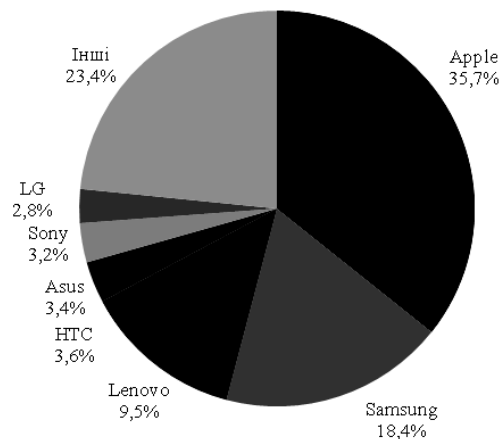
Найпопулярнішими брендами мобільних пристроїв користувачів веб-сайта НБ ХНМУ є Apple, Samsung, Lenovo, HTC, Asus, Sony, LG (діагр. 3).

Читачі, заходячи на сторінку бібліотеки за допомогою мобільного пристрою, очікують на швидку і чітку відповідь на інформаційні запити, а отже, реалізуючи ці завдання, варто враховувати обмеження гаджетів, зокрема малий розмір екранів. Під час проектування адаптованих мобільних веб-сайтів потрібно звертати увагу на роздільну здатність мобільних та планшетних екранів. Згідно з результатами дослідження веб-сайта НБ ХНМУ виявлено, що найпопулярнішими є екрани із роздільністю 360x640 (20,82%), 768x1024 (18,82%), 320x568 (17,55%), 1280x800 (10,68%).

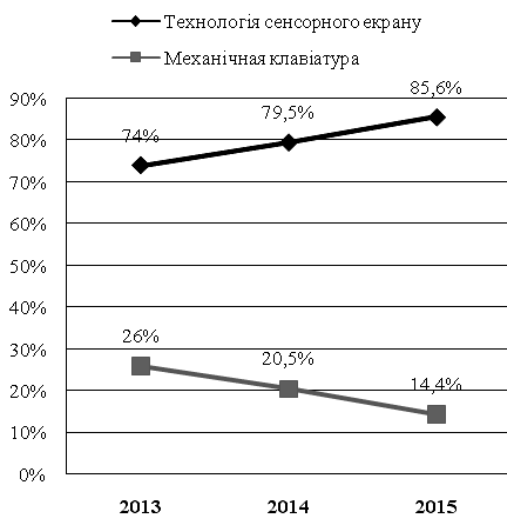
У більшості сучасних мобільних пристроїв реалізовано технологію сенсорного екрана. Залежно від способу введення даних з мобільних пристроїв, веб-сайт НБ ХНМУ в 2015 р. відвідали 85,6% користувачів, мобільні пристрої яких мали сенсорний екран (діагр. 4).

Діагр. 2. Кількість мобільних користувачів веб-сайта НБ ХНМУ за видом операційної системи

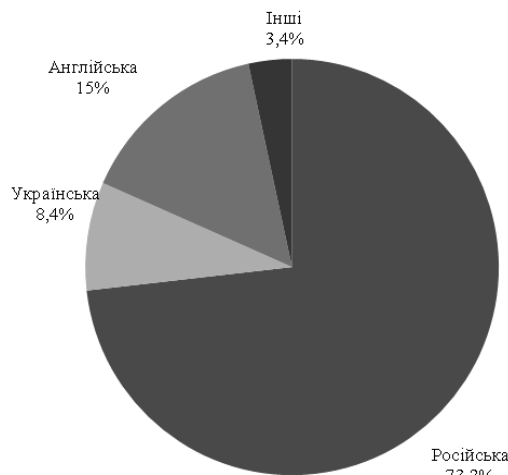

Діагр. 3. Бренди мобільних пристроїв користувачів веб-сайта НБ ХНМУ

Діагр. 4. Кількість користувачів мобільних пристроїв веб-сайта НБ ХНМУ за способом введення даних

У медичних ВНЗ навчається багато громадян ближнього і далекого зарубіжжя, які становлять певний сегмент користувачів бібліотек цих вишів. Так, наприклад, упродовж 2013—2015 рр. веб-сайт НБ ХНМУ за допомогою мобільних пристроїв відвідали російськомовні (73,2%), україномовні (8,4%), англомовні (15%) та інші (3,4%) студенти (діагр. 5). Отже, при розробці мобільного сайту установи для зручності користувачів доцільно створити сторінки різними мовами, зокрема українською, російською та англійською.

Діагр. 5. Кількість користувачів мобільних пристроїв веб-сайта НБ ХНМУ за мовною ознакою

Мобільний веб-сайт — це не лише зменшена версія стаціонарного бібліотечного ресурсу. На ньому варто умістити контент, релевантний запитам мобільних користувачів, пам'ятаючи про обмеження, пов'язані з розмірами екрана. За допомогою Google Analytics виявлено найпопулярніший контент веб-сайта НБ ХНМУ: новини та події бібліотеки, ресурси із доказової медицини, топ-10 публікацій репозитарію ХНМУ, електронний бюлетень "Бібліотерапевт", а також рубрики "Періодичні видання", "Нові надходження", "Путівник по бібліотеці", "Інформація про бібліотеку", "Правила користування та послуги", "Віртуальні виставки", "Бібліографічні покажчики" тощо.

Проведене статистичне дослідження веб-сайта НБ ХНМУ за допомогою інструментів Google Analytics надасть змогу розробити ефективну стратегію впровадження мобільної веб-присутності бібліотеки. Значне зростання останніми роками (2012—2015) кількості користувачів із мобільними пристроями (434%) потребує створення адаптованого мобільного ресурсу установи.

Отже, перед початком проектування сайту для мобільних пристроїв варто починати з веб-аналітики. Потрібно з'ясувати, який відсоток користувачів відвідує ресурс за допомогою мобільних пристроїв, які саме гаджети вони застосовують, окреслити основні інформаційні потреби аудиторії та відповідний запитам контент. Для визначення асортименту мобільних продуктів та послуг доцільно провести анкетування на веб-сторінці бібліотеки. Ця інформація допоможе у виборі варіантів оптимального дизайну мобільного веб-сайта та його змістового наповнення.

Список використаної літератури

1. Cruz L. Mobile Internet Tops 12 Most Disruptive Technologies / L. Cruz ; The Network: Cisco's Technology News Site. — 2 September 2013. — Mode of access: <http://newsroom.cisco.com/feature-content?sessionId=CF092F3F5F1C867F543D8B384C357D59?type=webcontent&articleId=1255430>. — Title from the screen.
2. Duggan M. Cell Internet Use 2013 / M. Duggan, A. Smith ; Pew Research Centers Internet American Life Project RSS. — 16 Sep-

- tember 2013. — Mode of access: <http://www.pewinternet.org/2013/09/16/cell-internet-use-2013/>. — Title from the screen.
3. Rainie L. Mobile Connections to Libraries / L. Rainie, K. Zickuhr, M. Duggan ; Pew Research Center. — 31 December 2012. — Mode of access: <http://libraries.pewinternet.org/2012/12/31/mobile-connections-to-libraries/>. — Title from the screen.
 4. The NMC Horizon Report: 2013 Higher Education Edition / The New Media Consortium. — 2013. — Mode of access: <http://redarchive.nmc.org/publications/2013-horizon-report-higher-ed>. — Title from the screen.
 5. The NMC Horizon Report: 2015 Library Edition / The New Media Consortium. — 2015. — Mode of access: <http://www.nmc.org/publication/nmc-horizon-report-2015-library-edition/>. — Title from the screen.

В статті йде про підготовку отечественных библиотек высших учебных заведений к внедрению мо-

бильного присутствия. Представлен обзор литературы по вопросам важности использования мобильных веб-технологий в библиотеке. Проведено изучение аудитории мобильных пользователей веб-сайта Научной библиотеки Харьковского национального медицинского университета с помощью инструментов Google Analytics.

The article dealt with the preparation of national academic libraries to the implementation of mobile web-presence. The review of literature on the importance of using mobile web-technology in the library is given. The statistic of website mobile users of Scientific Library of Kharkiv National Medical University with the tools Google Analytics is study.

Надійшла до редакції 1 жовтня 2015 року

ІСТОРИЧНІ РОЗВІДКИ

УДК 94:655.411](477)(092)

*Ірина Цибенко,
кандидат історичних наук,
провідний бібліотекар НІБ України*

Науково-видавнича діяльність М. Грушевського в умовах розбудови національної культури України

У статті розглянуто основні напрями діяльності М. Грушевського в умовах національного відродження України. З'ясовано роль його науково-видавничої роботи як важливого фактору в розбудові української національної культури.

Ключові слова: національна культура, національне відродження, науково-видавнича діяльність, видавнича справа, громадський рух.

Підвищення інтересу до національних традицій, мови, культури українського народу безпосередньо пов'язано з історичним минулим нашої держави, колишнім буттям українців, видатними особами, діяльність яких залишила пам'ятний слід в історії.

Завдяки проведенню широких досліджень у сфері грушевськознавства повернулося із забуття ім'я Михайла Грушевського (1866—1934), чия багатогранна діяльність надає уявлення про розмаїття та суспільну цінність таланту вченого.

Відкриття нових сторінок творчості М. Грушевського викликає певну зацікавленість сучасних науковців, зокрема книгознавців і бібліографознавців. Доречно пригадати "Спомини" історика — важливий документ епохи, коли жила родина Грушевських. У мемуарах він згадує перші захоплення, які мав ще в юні роки: "...найбільше все-таки зацікавлення в мене будила книгарська і видавнича сфера, звідки бере початок моє замилювання до сього діла..." [8, с. 124]. Отже, ймовірно, що саме ця раннє уподобання і визначило в майбутньому один із наймасштабніших і найтриваліших напрямів діяльності вченого.

М. Грушевському належить виняткове місце у вітчизняній історії передусім як творцеві непроминальних культурних і наукових цінностей, визнаних у світовому вимірі. Крім того, він добре відомий і як видатний по-

літичний діяч та організатор українського громадського життя, один із провідників національно-демократичного руху в Україні.

Метою статті є визначення головних напрямів діяльності М. Грушевського в умовах здійснення загальнонаціональних завдань у процесі національного відродження, які постали перед українським народом на зламі XIX—XX століть, а також ролі науково-видавничої роботи як одного із факторів у розбудові національної культури України.

Патріотичні риси, які М. Грушевський набув із дитинства, про що свідчать біографічні джерела, були тією основоположною базою, на якій ґрунтувалася його творча діяльність. У юному віці він болісно спостерігав за знедоленим життям широких народних верств, їх малописьменністю та культурною відсталістю. Майбутній вчений вже тоді вирішив присвятити себе справі національного відродження українського народу, про що свідчить американський історик професор Л. Винар [4, с. 81]. Відданий народницьким ідеалам, М. Грушевський втілював їх у життя упродовж багатьох років.

Найдіяльнішим на творчому шляху українського вченого був майже 20-річний період (1894—1913), коли він працював у Львові, що, власне, підтверджують багато дослідників (Л. Винар, Я. Дашкевич, П. Сохань, Я. Федорук, О. Романів та ін.).